

geschiedenis

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examiner. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examiner past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examiner ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.
- 2 Als gevraagd wordt naar het noemen van één van de negenenveertig 'kenmerkende aspecten', is een letterlijke weergave daarvan niet vereist. Er kan in de regel worden volstaan met een juiste omschrijving van het 'kenmerkend aspect' of van dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

---

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

1, 5, 6, 4, 3, 2

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vroegmoderne tijd

---

2 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Tijdens de reformatie keerden de protestanten zich af van de paus/katholieke kerk, zodat er belangstelling was voor deze legende omdat hiermee het gezag/de reputatie van de paus/katholieke kerk ter discussie kon worden gesteld/werd geschaad.

Opmerking

Alleen als in het antwoord wordt verwezen naar de legende met een daarbij passende verklaring voor de belangstelling tijdens de reformatie, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De informatie in de bron is betrouwbaar omdat de ambassadeur ooggetuige is van de werkwijze van de Spaanse koning / zelf geen partij is in het conflict. 1
- De Nederlandse edelen hebben kritiek op het Spaanse bestuur omdat zij zich buitengesloten voelen / bang zijn hun bestuurlijke macht te verliezen, 1
- omdat volgens Suriano de Spaanse koning (een van de volgende): 1
  - Spaanse edelen voortrekt / om advies vraagt.
  - neerkijkt op edelen uit de andere landen waarover hij regeert.
  - geen (bestuurlijke) positie geeft aan de edelen uit de andere landen die hij regeert.

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de tweede deelvraag een juiste verklaring voor de kritiek van de edelen bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

4 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De Engelsen streven ernaar de verhoudingen goed te houden / erkennen het gezag van de stamhoofden (door niet zelf in te grijpen) / streven naar handel met de inheemse bevolking (wat past bij de beginperiode van de Engelse aanwezigheid in Noord-Amerika), 1
- wat blijkt uit de beschrijving dat (een van de volgende): 1
  - de mensen die gestolen hebben niet gestraft worden / beloond worden voor het teruggeven van de goederen.
  - de Engelsen goederen bij zich hebben om te verhandelen met de bevolking.
  - de inheemse bevolking bereid is spullen terug te geven.
  - de stamhoofden worden bedankt.
- Kapitein Newport heeft de inheemse bevolking nodig om te overleven / is bang dat hij een conflict met de op dat moment nog talrijke inheemse bevolking niet zou winnen. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag met een juist argument aantoont dat de ontmoeting past bij de beginperiode van de Engelse aanwezigheid, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De boodschap wordt weergegeven dat Lodewijk XIV terecht de rechten van protestanten intrekt / een kwaadaardig/slecht geloof bestrijdt, 1
- door af te beelden dat (een van de volgende): 1
  - Lodewijk XIV het protestantisme vertrapt.
  - slangen (symbool voor kwaad) uit protestantse boeken kruipen.
- Lodewijk XIV wordt afgebeeld als een Romeinse keizer/almachtig heerser (wat moet aantonen dat hij absolute macht heeft). 1

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag een juiste boodschap bevat over het besluit de rechten van protestanten in te trekken, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

6 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit het artikel blijkt dat er continuïteit is in de opvatting van de taak van vrouwen / in het bestaande rollenpatroon tussen mannen en vrouwen, 1
- wat blijkt uit (een van de volgende): 1
  - de bewondering van de auteur voor de zorg die Liberté Barreau geeft aan haar gewonde echtgenoot.
  - de opmerking dat een vrouw haar man zorg verschuldigd is.
  - de opmerking dat verzorgen een deugd van vrouwen is.

Opmerking

Alleen als een juist voorbeeld van continuïteit wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

7 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De oorlog past bij 'de democratische revoluties in westerse landen (met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap)', 1
- omdat in deze oorlog de Fransen/Liberté Barreau de Franse Republiek/de val van het absolutisme in Frankrijk ondersteunde(n). 1

Opmerking

Alleen als in het antwoord het juiste kenmerkend aspect wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een juiste verklaring waarom de oorlog waarin Liberté Barreau vecht daarbij paste.

Moderne tijd

8 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Uit het affiche blijkt dat de Britse bevelhebber de opstand gewelddadig neer zou slaan / dat er geen genade werd getoond voor de opstandige slaafgemaakten, wat bij de Britse regering/het Britse volk leidde tot het besef dat de slavernij onhoudbaar was / tot meer medelijden met slaafgemaakten (waardoor de steun voor de afschaffing van de slavernij toenam).

Opmerking

Alleen als het antwoord een combinatie bevat van een uitleg over de versterkte steun voor de afschaffing van de slavernij en een daarbij passende verwijzing naar het affiche, worden scorepunten toegekend.

9 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Verandering: uit de bron blijkt dat India onder direct gezag van de Britse regering komt (in plaats van onder de East India Company), 1
- omdat er een onderkoning wordt benoemd. 1
- Continuïteit: uit de bron blijkt dat de Britse regering gebruik blijft maken van het bestaande inheemse bestuur / de bestaande verhoudingen continueren, 1
- omdat het Britse bestuur (een van de volgende): 1
  - de rechten van inheemse vorsten respecteert.
  - de verdragen handhaaft die de East India Company met de inheemse vorsten heeft gesloten.

Opmerkingen

- *Alleen als het antwoord een juist voorbeeld bevat van verandering/continuïteit, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.*
- *Als dezelfde verwijzing naar de bron tweemaal wordt gebruikt, wordt alleen aan de eerste verwijzing 1 punt toegekend.*

10 maximumscore 2

Kern van het antwoord is:

- De aannahme van de wet paste bij 'de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving'. 1
- De regering wilde (door de aanleg van spoorlijnen) mogelijk maken dat producten/grondstoffen snel/in grote hoeveelheden konden worden aangevoerd/afgevoerd (wat de economie zou stimuleren). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij het industrieel kapitalisme wordt gestreefd naar het maken van zoveel mogelijk winst / naar het zo laag mogelijk houden van de (loon)kosten (waardoor de misstanden ontstaan die Lord Ashley beschrijft). 1
- Lord Ashley ondersteunt de Factory Acts, 1
- door te zeggen dat het terugbrengen/afnemen van de werkuren ervoor zorgt dat kinderen niet meer misvormd zijn. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de tweede deelvraag gaat over de Factory Acts, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

12 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- De uitgever wilde met artikelen over invloedrijke Indiërs in Groot-Brittannië het politieke doel bereiken dat (rijke) Indiërs zich meer gingen zien als Britse onderdaan / (rijke) Indiërs het Britse bestuur accepteren/ondersteunen. 1

bij 2:

- De uitgever wilde met artikelen over productie en gebruik van katoen en stoffen het economische doel bereiken dat Indiërs Britse goederen gingen kopen / Indiërs gingen produceren voor de Britse markt. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord een combinatie bevat van een (bij de eerste deelvraag) politiek doel en (bij de tweede deelvraag) een economisch doel en een verwijzing naar een voorbeeld van artikelen, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het is mogelijk dat een voorstander van het Nederlandse bestuur de opdracht gaf omdat de Nederlanders als machtiger worden weergegeven / wordt beweerd dat de aanval van Surapati een misdaad is, 1
  - door (een van de volgende): 1
    - Tack (de Nederlander) groter af te beelden dan Surapati.
    - in de tekst op het schilderij de dood van Tack 'moord' te noemen.
  - In de negentiende eeuw ontstaat belangstelling voor Surapati omdat Indonesiërs zijn verzet tegen de VOC gebruiken als inspiratie voor hun eigen verzet, 1
  - wat past bij 'vormen van verzet tegen het westerse imperialisme'. 1
- of
- In de negentiende eeuw ontstaat belangstelling voor Surapati omdat Indonesiërs interesse/waardering krijgen voor hun eigen geschiedenis/nationale helden, 1
  - wat past bij 'opkomst van de politiek-maatschappelijke stroming nationalisme'. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord op de eerste deelvraag een juiste uitleg over de opdrachtgever bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

14 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Met het citaat wilde Kuttner duidelijk maken dat de Duitse legerleiding/Von Hindenburg de oorlog wilde beëindigen/dacht dat het Duitse leger niet meer kon winnen, terwijl de dolkstootlegende ervan uitging dat de oorlog (onnodig) werd verloren omdat de (sociaaldemocratische) regering de strijd wilde staken / dat het Duitse leger in 1918 had kunnen doorvechten. 2
- Kuttner moest Duitsland ontvluchten omdat in 1933 de nationaalsocialisten aan de macht kwamen (die politieke tegenstanders als sociaaldemocraten/socialisten/ontkenners van de dolkstootlegende vervolgden). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de foto blijkt dat er sprake is van een *Volksgemeinschaft* (waar deze vrouwen van worden uitgesloten) / dat het helpen van (minderwaardige / niet raszuivere) Poolse krijgsgevangenen wordt bestraft (wat past bij 'het in praktijk brengen van het nationaalsocialisme'). 1
- Het stadsbestuur wil bereiken dat de bevolking van de stad bang wordt om tegen het nationaalsocialisme in te gaan / wil de nazificatie bevorderen, 1
- door de vrouwen publiekelijk/in het openbaar te straffen. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de tweede deelvraag een juiste uitleg bevat over de boodschap die de bestraffing geeft aan de bevolking van de stad/ die bijdraagt aan nazificatie, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar het publieke karakter van de bestraffing.

16 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 6, 3, 1, 4, 5

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

17 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De beslissing om de Duitse buitengrenzen te verleggen leidt tot de ontruiming van het dorp. 1
- Met deze bron kun je aantonen dat de Duitse samenleving te maken krijgt met (een grote groep) vluchtelingen / *Heimatvertriebenen* die hun dorp moeten achterlaten/die getraumatiseerd zijn (waardoor er sprake is van sociale ontwrichting), 1
- wat blijkt uit de beschrijving dat (een van de volgende): 1
  - iedereen uit het dorp weg moet.
  - de vrouwen zingen over het verlaten van hun dierbaar vaderland.

Opmerkingen

- *Als bij de eerste deelvraag wordt ingegaan op de verdeling van Duitsland in bezettingszones, wordt geen scorepunt toegekend (omdat dit niet past bij de ontruiming van een dorp dat Pools wordt).*
- *Alleen als bij de tweede deelvraag een juiste uitleg wordt gegeven van de sociale ontwrichting, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met de verspreiding van de krant konden propagandaboodschappen over de eenheid/tegen de DDR aan de Oost-Duitse bevolking worden overgebracht / werd de band met de Oost-Duitse bevolking onderhouden. 1
- Na de bouw van de Berlijnse Muur kon de krant niet langer naar Oost-Berlijn worden gebracht / konden DDR-burgers het blad niet langer in West-Berlijn kopen. 1

Opmerking

Als bij de tweede deelvraag niet wordt ingegaan op de bouw van de Berlijnse Muur wordt geen scorepunt toegekend.

19 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- Het toelaten van nieuwe omroepen werd veroorzaakt door (het begin van) sociaal-culturele veranderingsprocessen / de opkomst van jongerenculturen / de ontzuiling / de ontkerkelijking, waardoor er behoefte ontstond aan omroepen die programma's aanboden voor andere doelgroepen / buiten het verzulde omroepbestel. 2

bij 2:

- Het toestaan van reclame op televisie werd veroorzaakt door de opkomst van de consumptiemaatschappij / de toenemende welvaart, waardoor bedrijven via televisiereclame probeerden meer producten te verkopen / te profiteren van de toegenomen koopkracht. 2

Opmerking

Alleen als het antwoord een combinatie bevat van een ontwikkeling in de Nederlandse maatschappij en een daarbij passende verklaring hoe dit (bij de eerste deelvraag) het toelaten van nieuwe omroepen en (bij de tweede deelvraag) het toestaan van reclame veroorzaakte, worden telkens scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Economisch: Jongejan wil de zorg wegnemen dat de gastarbeiders de werkzaamheden waarvoor ze nodig zijn niet kunnen vervullen / dat de gastarbeiders de benodigde kennis die nodig is voor het werk in Nederland niet kunnen opdoen, 1
- door te benadrukken dat hij mensen selecteert die geen analfabeet zijn / die representatief/geschikt zijn voor de Nederlandse arbeidsmarkt. 1
- Sociaal: Jongejan wil de zorg wegnemen dat de gastarbeiders problemen gaan veroorzaken omdat ze de cultuur niet begrijpen / dat de gastarbeiders zich niet kunnen aanpassen, 1
- door te benadrukken dat hij mensen selecteert die behoorlijk kunnen communiceren in Nederland / dat hij een scherpe/streng selectie toepast. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord een juist voorbeeld van een economische/sociale zorg bevat, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

21 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Omdat Van Meekeren wil dat de regering haar beleid verandert, is het mogelijk dat hij wil aantonen dat de selectie niet eerlijk/zorgvuldig verloopt / dat de vragen aan/de opmerkingen tegen Jongejan sturend zijn, 1
- zoals de vergelijking over de slavenmarkt / de vraag/opmerking dat Jongejan zijn beslissing “één, twee, drie”/zonder echt na te denken neemt. 1

Opmerking:

Alleen als het antwoord een juiste verklaring bevat voor de twijfel aan de betrouwbaarheid, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passend voorbeeld uit de bron.

22 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De *Ostpolitik* had tot doel de relatie tussen de BRD en de DDR/het Oostblok te verbeteren, zodat de regering van de Sovjet-Unie ervan uitging dat de vervanging van Ulbricht/de benoeming van een leider die meewerkte aan de *Ostpolitik* zou leiden tot ontspanning tussen de ideologische blokken (wat tijdens de detente werd nagestreefd).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Collignon geeft weer dat de verzorgingsstaat in gevaar/overbelast is/moet worden herzien, 1
- door af te beelden dat (een van de volgende): 1
  - de boot van de welzijnssector overvol is / te groot is voor de boot van de verzorgingsstaat.
  - de boot van de verzorgingsstaat (bijna) kapseist.
  - de boot van de verzorgingsstaat naar donkere wolken/slecht weer vaart.
- De regeringen onder Lubbers voeren een (liberaal) beleid van bezuinigingen/beperken de verzorgingsstaat. 1

Opmerking

Alleen als bij de eerste deelvraag een juiste visie wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de prent.

24 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met *Operatie Dialoog* kun je illustreren dat de overheid het leven van de burgers (volledig) beheerste / propaganda bedreef, wat bleek uit het wegsturen / onder huisarrest plaatsen van burgers / het inzetten van de geheime dienst / het laten toejuichen van Honecker. 2
- Met *Operatie Dialoog* voorkwam de regering dat inwoners van de DDR (door naar West-Duitse zenders te kijken) ontdekten dat er kritiek was onder hun medeburgers / door het zien van kritiek (op West-Duitse zenders) opstandiger zouden worden. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord op de eerste deelvraag een combinatie bevat van een juist kenmerk van een totalitaire dictatuur en een daarbij passende verwijzing naar de anekdote, worden scorepunten toegekend.

25 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Gorbatsjov en zijn adviseurs beweren dat de politieke instabiliteit van de DDR wordt veroorzaakt door het te lange aanblijven/de impopulariteit van Honecker. 1
- Gorbatsjov en zijn adviseurs nemen niet mee dat de instabiliteit mede wordt veroorzaakt omdat de hervormingen in de Sovjet-Unie ervoor zorgen dat de bevolking van de DDR ook versoepelingen verwacht / doordat de bevolking van de DDR in opstand durft te komen omdat de Sovjet-Unie Honecker niet zal helpen (vanwege het loslaten van de Brezjnevdoctrine). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Door het afbeelden van Europese architectonische stijlen op de biljetten werd de nadruk gelegd op de gemeenschappelijke geschiedenis/cultuur, waardoor alle (deelnemende) landen zich verbonden voelden met de Europese munt/met Europa (wat moest bijdragen aan Europese eenheid).
of

Door het opnemen van fictieve bouwwerken werd voorkomen dat sommige Europese landen zich achtergesteld zouden voelen omdat er geen bouwwerk van hun land werd afgebeeld / omdat hun nationale bouwwerk werd afgebeeld op een biljet met lage waarde, waardoor alle (deelnemende) landen zich verbonden voelden met de Europese munt/met Europa (wat moest bijdragen aan Europese eenheid).

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 24 mei te accorderen.

Ook na 24 mei kunt u nog tot en met 12 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 P. Mazio red., Relazione inedita della corte e del regno di Filippo II Re di Spagna, scritta nel 1559 da Michele Soriano, Roma 1846, pag. 69
- bron 2 <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/native-north-americans/source-3/>
- bron 3 <http://collections.chateauversailles.fr/#1e380e75-7a2d-4e0b-92d1-9677d6bdf5ea>
- bron 4 VROUWEN IN DE FRANSE REVOLUTIE 1789 Bibliografie Yves Bessières en Patricia Niedzwiecki Door het Instituut voor Onderzoek betreffende de Ontwikkeling van het Europese Cultuurgebied Januari 1991, pag. 21
- vraag 8 <http://slaveryimages.org/s/slaveryimages/item/1233>
- bron 5 <https://www.bl.uk/collection-items/proclamation-by-the-queen-in-council-to-the-princes-chiefs-and-people-of-indi>
- bron 6 Hansard, Parliamentary Debates. 3rd Series, CCXLV , 4 April 1879, aldaar pag. 355-56
- bron 7 <https://hdl.handle.net/20.500.11840/203360>
- vraag 14 https://www.bundesarchiv.de/DE/Content/Dokumente-zur-Zeitgeschichte/19191118_hindenburg-dolchstosslegende.html
- bron 8 https://www.otz.de/img/schmoelln/crop234401795/201305317-w1200-cv1_1-q85/1132af64-7dd8-11ec-8395-9e819d938467.jpg
- bron 9 [https://www.anderetijden.nl/aflevering/622/De-Heimatvertriebenen: 9'10" - 11'48"](https://www.anderetijden.nl/aflevering/622/De-Heimatvertriebenen: 9'10)
- bron 10 <https://nos.nl/video/2284648-analfabeet-gehuwd-ongeschoold-niet-geaccepteerd>
- bron 11 J. Collignon, Je moet toch wat , Amsterdam 1981, pag. 109
- bron 12 Anatoly Chernyaev, diary entry, 11 October 1989, trans. Vladislav Zubok, Notes of Anatoly Chernyaev, The Archive of the Gorbachev Foundation, Cold War International History Project, Documents and Papers, CWIHP (accessed May 14, 2008).